
ADANA
KENT
SORUNLARI
SEMPOZYUMU
15-16 MART
2019 ADANA
Seyhan Belediyesi
Yaşar Kemal
Kültür Merkezi
4
BİLDİRİLER
KİTABI
tmmob
TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
Adana İl Koordinasyon Kurulu

ADANA TARIMININ DEĞİŞİMİ

Burak Öztornacı

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Tarım Ekonomisi Bölümü

1. Giriş

Türkiye'nin tarım alanında en verimli bölgelerinden birisi Çukurova Bölgesi'dir. Çukurova Bölgesi, tarımsal üretim için, toprak, su ve iklim gibi doğal kaynakların en uygun olduğu birkaç bölgeden birisidir. Bölge merkezinde Adana'nın yer aldığı, Osmaniye ve Mersin illerinin de bir kısmının içerildiği bir coğrafyaya yayılmıştır. Ancak Çukurova Bölgesi'nin büyük bölümünü Adana oluşturmaktadır.

Adana pek çok tarımsal üründe, ülke ortalamasının üzerinde verimliliğe sahiptir. Ayrıca ülke ortalamasının üzerinde işletme büyüklüğüne sahip bölgede, genellikle tarla tarımı yapılmakta ve yoğun girdi ve mekanik güç kullanılmaktadır.

Tarımsal üretimin tarihi uzun yıllara dayanan Adana, ayrıca Türkiye'nin doğu bölgelerinden hem tarımsal amaçlı hem de kalıcı göç almaktadır. Son yıllarda Suriye'de yaşanan gelişmeler, Adana'nın Suriyeli mültecilerin sığındığı başlıca şehirlerden biri olması, bu mültecilerin çoğunlukla tarımsal üretimde işgücü olarak çalışmaları, bölgenin tarımsal yapısı üzerinde etkili olmuştur. Bütün bunların yanı sıra Türkiye genelindeki tarımsal politika uygulamalarının en etkili olduğu tarımsal havzaların başında Adana gelmektedir.

Bu çalışmanın amacı geçtiğimiz yıllarda yaşanan ve Adana Tarımı üzerinde etkili olduğu düşünülen gelişmeler ışığında, Adana'daki tarımsal yapıda görülen değişimleri ve Adana tarımsal yapısının mevcut durumunu ortaya koymaktır.

2. Materyal ve Metot

Bu çalışmada Türkiye'de ve Adana'da tarımsal yapıyı ve son yıllarda tarımsal yapıda gözlemlenen değişimleri incelemek için ikincil verilerden ve çeşitli endeks ve oranlamalardan yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan ikincil veriler FAO, TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gibi ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlardan elde edilmiştir. Ayrıca bu ve benzer konularda yayınlanmış tezler, makaleler ve raporlar incelenmiştir.

Araştırma kapsamında derlenen ikincil veriler 2007-2008 yıllarından başlamaktadır. Bunun nedeni, Adana iline dair sağlıklı verilerin, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından bu yıllarda yayınlanmaya başlanmasıdır.

3. Demografik Yapı

Türkiye'nin toplam nüfusu, 2017 yılı itibariyle 80,8 milyondur. Adana'nın toplam nüfusu ise 2,2 milyon kadardır. Geçtiğimiz son 11 yılda Türkiye'nin nüfusu yaklaşık %14 oranında artarken, Adana'nın nüfusu yaklaşık %10 oranında artmıştır.

Çizelge 1. Türkiye ve Adana'nın Nüfus Verileri

Yıllar	Türkiye			Adana			
	İl/İlçe Merkezi	Belde/Köyler	Toplam	İl/İlçe Merkezi	Belde/Köyler	Toplam	Değişim (%)
2007	49.747.859	20.838.397	70.586.256	1.611.262	395.388	2.006.650	100,0
2008	53.611.723	17.905.377	71.517.100	1.763.351	262.968	2.026.319	101,0
2009	54.807.219	17.754.093	72.561.312	1.805.145	257.081	2.062.226	102,8
2010	56.222.356	17.500.632	73.722.988	1.836.432	248.793	2.085.225	103,9
2011	57.385.706	17.338.563	74.724.269	1.864.591	244.214	2.108.805	105,1
2012	58.448.431	17.178.953	75.627.384	1.886.624	239.011	2.125.635	105,9
2013	70.034.413	6.633.451	76.667.864	2.149.260	-	2.149.260	107,1
2014	71.286.182	6.409.722	77.695.904	2.165.595	-	2.165.595	107,9
2015	72.523.134	6.217.919	78.741.053	2.183.167	-	2.183.167	108,8
2016	73.671.748	6.143.123	79.814.871	2.201.670	-	2.201.670	109,7
2017	74.761.132	6.049.393	80.810.525	2.216.475	-	2.216.475	110,5

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'de 2013 yılındaki "Kent" ve "Kır" tanımlarında yaşanan değişime kadar, Türkiye nüfusunun yaklaşık %22'si, Adana nüfusunun ise yaklaşık %11'i kırsal alanda yaşamakta idi.

Adana ilinin göç alma ve verme durumunu incelediğimizde ortaya çıkan tablo, Adana'nın göç veren bir il niteliğinde olduğunu göstermektedir. İncelenen son 11 yıl içerisinde Adana'nın verdiği göç miktarı, aldığı göç miktarının her zaman üzerinde olmuştur. Adana ili genellikle eğitimli insan göçü vermektedir.

Çizelge 2. Adana'nın Göç Verileri

Yıllar	Adana'nın Aldığı Göç	Adana'nın Verdiği Göç
2008	45.493	58.316
2009	53.685	54.109
2010	53.096	57.402
2011	50.523	62.402
2012	45.927	59.294
2013	50.598	62.933
2014	51.562	63.181
2015	52.647	64.192
2016	51.466	60.759
2017	49.509	62.834

Kaynak: TÜİK, 2018

Son yıllarda Suriye'de yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin pek çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaya başlaması, Türkiye'nin Suriye sınırındaki ve sınıra yakın şehirlerindeki demografik yapıyı etkilemiştir. Yukarıdaki verilerde Adana'ya yerleştirilen Suriyeli göçmenlerin sayısı dahil değildir. Adana ilindeki toplam Suriyeli göçmen sayısı kesin olarak bilinmemekle birlikte çeşitli ulusal basın yayın organlarına ve Mülteciler Derneği'nin Kasım 2018 verilerine göre, Adana ilinde yaklaşık 227.254 Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 2018).

Şekil 1. Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2018. (Mülteciler Derneği, 2018)

Çizelge 3. Türkiye ve Adana'nın Nüfus Artış Hızları ve Nüfus Yoğunlukları

Yıllar	Türkiye'nin Nüfus Artış Hızı	Adana'nın Nüfus Artış Hızı	Türkiye'nin Nüfus Yoğunluğu	Adana'nın Nüfus Yoğunluğu
2007	-	-	91,7	144,2
2008	13,1	9,8	92,9	145,6
2009	14,5	17,6	94,3	148,2
2010	15,9	11,1	95,8	149,9
2011	13,5	11,2	97,1	151,5
2012	12,0	7,9	98,3	152,8
2013	13,7	11,1	99,6	154,5
2014	13,3	7,6	101,0	155,6
2015	13,4	8,1	102,3	157,0
2016	13,5	8,4	103,7	158,0
2017	12,4	6,7	105,0	159,0

Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 3'te de görüldüğü gibi Adana'nın nüfus artış hızı, Türkiye'nin nüfus artış hızının altındadır. Son 11 yıl içerisinde Türkiye'nin ortalama nüfus artış hızı %13,5 dolaylarında iken, Adana'nın nüfus artış hızı ortalama %10 dolaylarındadır. Ayrıca Adana nüfus yoğunluğu bakımından Türkiye'nin yaklaşık 1,5 katı bir yoğunluğa sahiptir.

4. Tarımsal Arazi Varlığı

2017 yılı itibariyle Türkiye'nin toplam tarım alanı yaklaşık 233 milyon dekardır. Adana'nın ise yaklaşık 5 milyon dekardır. Bu değer ile Adana, Türkiye'nin toplam tarım alanı içerisindeki payı yaklaşık %2 dolaylarındadır. Bunun yanı sıra Adana'nın tarım alanlarının büyük bölümünün ovada olması, sulanabilir olması ve pek çok tarımsal üründe Türkiye ortalamasının üstünde verimliliğe sahip olması, Adana'nın Türkiye tarımı için ne kadar önemli bir yer teşkil ettiğinin göstergesidir.

Çizelge 4. Türkiye ve Adana'nın Tarımsal Arazi Varlığı ve Kullanımı

Adana'nın Tarım Alanları (Dekar)						
Yıllar	**Toplam alan**	**Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı**		**Sebze Bahçeleri Alanı**	**Meyveler, İçeçek ve Baharat Bitkileri Alanı**	**Süs Bitkileri Alanı**
		Ekilen Alan	**Nadas**			
2007	5.542.654	4.697.768	51.350	284.929	508.607	-
2008	5.554.267	4.619.870	78.383	320.589	535.425	-
2009	5.609.274	4.663.473	76.159	328.378	541.264	-
2010	5.506.353	4.528.357	75.954	319.428	582.614	-
2011	4.962.979	3.967.661	78.241	311.605	605.037	435
2012	4.807.968	3.784.339	88.319	311.510	623.479	321
2013	4.751.612	3.707.347	82.545	300.491	661.085	144
2014	4.982.042	3.945.966	83.843	282.034	675.066	144
2015	4.887.150	3.836.537	92.600	285.057	672.551	405
2016	4.914.333	3.831.221	89.352	309.269	683.976	515
2017	4.981.433	3.868.467	91.480	308.875	711.126	1.485
Türkiye'nin Tarım Alanları (Dekar)						
Yıllar	**Toplam alan**	**Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı**		**Sebze Bahçeleri Alanı**	**Meyveler, İçeçek ve Baharat Bitkileri Alanı**	**Süs Bitkileri Alanı**
		Ekilen Alan	**Nadas**			
2007	248.873.935	169.449.599	42.189.473	8.147.859	29.087.004	-
2008	245.052.225	164.602.571	42.591.897	8.357.953	29.499.804	-
2009	242.946.808	162.174.208	43.229.628	8.113.128	29.429.844	-
2010	243.942.052	163.330.020	42.490.255	8.015.980	30.105.797	-
2011	236.137.614	156.915.671	40.171.970	8.096.419	30.911.356	42.198
2012	237.819.993	154.633.765	42.861.366	8.267.360	32.009.607	47.895
2013	238.055.119	156.128.995	41.475.865	8.084.876	32.320.346	45.037
2014	239.430.535	157.885.872	41.076.182	8.041.439	32.378.133	48.909
2015	239.336.141	157.230.212	41.139.762	8.081.714	32.838.481	45.972
2016	237.111.592	155.746.391	39.982.957	8.041.419	33.292.166	48.659
2017	233.850.926	155.363.201	36.974.137	7.982.650	33.481.004	49.934

Kaynak: TÜİK, 2018

Çizelge 4'te de görüldüğü gibi, 2017 yılı itibariyle Türkiye'nin toplam 233 milyon dekar olan tarımsal arazi varlığının yaklaşık 155 milyon dekarında tahıl tarımı yapılmakta, yaklaşık 36 milyon dekarı nadasa bırakılmakta, yaklaşık 8 milyon dekarını sebze bahçeleri oluşturmakta, yaklaşık 33 milyon dekarını meyveler, içecek ve baharat bitkileri oluşturmakta, yaklaşık 50 bin dekarında ise süs bitkileri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Adana'nın ise yaklaşık 5 milyon dekar

tarımsal arazi varlığı bulunmaktadır. Bunun yaklaşık 3,9 milyon dekarlık kısmında tahıl tarımı yapılmakta, 91 bin dekarlık kısmı nadasa bırakılmakta, 308 bin dekarlık kısmını sebze bahçeleri, yaklaşık 711 bin dekarlık kısmını meyve, içecek ve baharat bitkileri oluşturmakta, yaklaşık 1485 dekarını da süs bitkileri yetiştiriciliği oluşturmaktadır.

Çizelge 5. Türkiye'de ve Adana'da Tarımsal Arazi Varlığı Değişimi

Yıllar	**Kaybedilen Tarım Alanları (Dekar)**		**Kaybedilen Tarım Alanları (Oran)**	
	Adana	**Türkiye**	**Adana**	**Türkiye**
2017-2007	- 561.221	- 15.023.009	10,1	6,0

Kaynak: TÜİK, 2018

Geçtiğimiz son 11 yıl içerisinde Türkiye'de toplam tarım alanlarının yaklaşık 15 milyon dekarı tarım dışına çıkmıştır. Bu olgunun bir yansıması da Adana'nın tarımsal arazi varlığında görülmektedir. Son 11 yıl içerisinde Adana'da toplam tarım alanlarının yaklaşık 561 bin dekarı tarım dışına çıkmıştır. Türkiye geneli için Tarım dışına çıkan arazilerin oranı yaklaşık %6 iken, Adana için bu oran yaklaşık %10'dur.

5. Hayvan Varlığı

2017 yılı itibariyle Türkiye'nin toplam büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık 16 milyon baş iken, küçükbaş hayvan sayısı yaklaşık 44 milyon dolaylarındadır. Adana ilinde ise, 2017 yılı itibariyle, büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık 235 bin baş iken, küçükbaş hayvan sayısı 776 bin dolaylarındadır. Bu değerler ışığında Adana, büyükbaş hayvan varlığında, Türkiye'nin yaklaşık %1,5'lik, küçükbaş hayvan varlığında ise yaklaşık %1,75'lik bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır.

Çizelge 6. Türkiye'de ve Adana'da Hayvan Varlığı ve Değişimi

Yıllar	Toplam Hayvan Sayıları (Baş)				Adana'nın Payı (%)	
	Adana		Türkiye			
	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş
2007	158.944	352.672	11.121.458	31.748.651	1,43	1,11
2008	163.091	331.676	10.946.239	29.568.152	1,49	1,12
2009	179.508	309.761	10.811.165	26.877.793	1,66	1,15
2010	194.902	363.341	11.454.526	29.382.924	1,70	1,24
2011	224.129	457.223	12.483.969	32.309.518	1,80	1,42
2012	282.537	658.532	14.022.347	35.782.519	2,01	1,84
2013	247.715	661.353	14.532.848	38.509.795	1,70	1,72
2014	199.165	710.376	14.344.935	41.485.180	1,39	1,71
2015	210.673	659.654	14.127.837	41.924.100	1,49	1,57
2016	216.358	638.141	14.222.228	41.329.232	1,52	1,54
2017	235.141	776.001	16.105.025	44.312.308	1,46	1,75

Kaynak: TÜİK, 2018

2010 yılında Türkiye çapında yaşanan kırmızı et fiyatlarındaki ani artışlarla birlikte, Türkiye'de hayvancılık alanında özel önemler geliştirilmiştir. Uygulanmaya başlayan yeni politikalarla birlikte Türkiye hayvan varlığında görülen artışlar, Adana özelinde de gözlenmektedir.

6. Tarımsal Üretim

Türkiye'nin tarımsal üretiminde, belli başlı ürünlerinde, Adana'nın yüksek oranlarda katkısının olduğu görülmektedir. 2017 yılı itibariyle Adana, Türkiye'nin mısır üretimini %17,6'sını, soya üretiminin %62'ini, yerfıstığı üretiminin %59,1'ini, ayçiçeği üretiminin %10'unu, pamuk üretiminin %9'unu, patates üretiminin %5'inin, kavun üretiminin %8'ini, karpuz üretiminin %7'sini, portakal üretiminin %21'ini, mandalina üretiminin %34'ünü, limon üretiminin %21,5'ini, nar üretiminin %9,5'ini gerçekleştirmektedir.

Çizelge 7. Türkiye’de ve Adana’da Tarımsal Üretim

Türkiye'de Seçilmiş Ürünlerde Üretim (Ton)															
Yıllar	**Buğday**	**Mısır**	**Soya**	**Yer Fıstığı**	**Ayçiçeği**	**Pamuk (Kütlü)**	**Patates**	**Kavun**	**Karpuz**	**Portakal**	**Mandalina**	**Limon**	**Nar**	**Şeftali**	**Zeytin**
2007	17.234.000	3.535.000	30.666	86.409	854.407	2.275.000	4.227.726	1.661.130	3.796.680	1.426.965	744.339	651.767	106.560	486.473	1.075.854
2008	17.782.000	4.274.000	34.461	85.274	992.000	1.820.000	4.196.522	1.749.935	4.002.285	1.427.156	756.473	672.452	127.760	502.762	1.464.248
2016	20.600.000	6.400.000	165.000	164.186	1.670.716	2.100.000	4.750.000	1.854.356	3.928.892	1.850.000	1.337.037	850.600	465.200	585.210	1.730.000
2017	21.500.000	5.900.000	140.000	165.330	1.964.385	2.450.000	4.800.000	1.813.422	4.011.313	1.950.000	1.550.469	1.007.133	502.606	664.785	2.100.000
Adana'da Seçilmiş Ürünlerde Üretim (Ton)															
Yıllar	**Buğday**	**Mısır**	**Soya**	**Yer Fıstığı**	**Ayçiçeği**	**Pamuk (Kütlü)**	**Patates**	**Kavun**	**Karpuz**	**Portakal**	**Mandalina**	**Limon**	**Nar**	**Şeftali**	**Zeytin**
2007	901.671	1.013.099	8.930	30.256	64.535	243.431	140.410	96.690	678.730	357.040	258.057	78.257	2.962	12.920	21.381
2008	898.246	1.036.626	12.220	34.819	65.292	224.099	146.610	101.390	820.855	312.951	247.930	62.373	2.948	11.407	16.511
2016	621.872	1.086.606	100.436	99.325	166.524	151.880	221.397	198.660	796.795	435.657	389.822	120.823	44.861	14.823	42.629
2017	690.411	1.036.130	86.769	97.788	195.225	168.287	241.196	184.974	831.684	407.178	526.468	216.032	47.698	12.913	31.055
Seçilmiş Ürünlerde Adana'nın Payı (%)															
Yıllar	**Buğday**	**Mısır**	**Soya**	**Yer Fıstığı**	**Ayçiçeği**	**Pamuk (Kütlü)**	**Patates**	**Kavun**	**Karpuz**	**Portakal**	**Mandalina**	**Limon**	**Nar**	**Şeftali**	**Zeytin**
2007	5,2	28,7	29,1	35,0	7,6	10,7	3,3	5,8	17,9	25,0	34,7	12,0	2,8	2,7	2,0
2008	5,1	24,3	35,5	40,8	6,6	12,3	3,5	5,8	20,5	21,9	32,8	9,3	2,3	2,3	1,1
2016	3,0	17,0	60,9	60,5	10,0	7,2	4,7	10,7	20,3	23,5	29,2	14,2	9,6	2,5	2,5
2017	3,2	17,6	62,0	59,1	9,9	6,9	5,0	10,2	20,7	20,9	34,0	21,5	9,5	1,9	1,5

Kaynak: TÜİK, 2018

7. Sonuç

Türkiye tarımı için Adana'nın oldukça önemli olduğu aşikardır. Özellikle bitkisel üretimde, en temel birkaç üründe Adana'nın Türkiye içerisinde ki üretim payı oldukça yüksektir. Ancak bu durum Adana'nın mevcut tarım potansiyelinin değerlendirildiği yönünde yanlış bir kanı yaratmamalıdır. Adana'nın verimli tarımsal arazi varlığı, doğal kaynak zenginliği, ekolojik avantajları gerektiği kadar değerlendirilmemektedir. Adana genelinde yaygın olarak mono kültür tarla tarımının yapılması bunun en önemli kanıtıdır. Yoğun aile işgücüne ve teknolojiye dayalı, katma değeri yüksek örtü altı tarımı, organik tarım, sebze ve meyve yetiştiriciliği gibi tarımsal faaliyetlerin görece geri planda olması bu sorunu derinleştirmektedir. Ayrıca aşırı ilaç ve gübre kullanımı, mazot maliyetinin yıllar içerisinde gösterdiği artıştan bağlı olarak üreticilerin toprak işleme masraflarını düşürmek amacıyla anız yakmaları toprak canlılığını ve verimliliğinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bütün bunların yanı sıra, Adana'nın sahip olduğu tarımsal arazi varlığının, Türkiye ortalamasının yaklaşık 2 katı bir hızla azalıyor olması, gelecekte önemli sorunlar doğacağına işaret etmektedir. Böylesine değerli bir tarımsal potansiyelin böylesine hızlı kaybediliyor olması bir an önce durdurulması gereken bir olgudur. Ayrıca hayvansal üretim ile bitkisel üretimi birbirlerini ekolojik olarak tamamlamaktadırlar. Adana özelinde bu tamamlayıcı ilişkinin hayvancılık ayağı oldukça eksiktir. Bu durum Adana'da endüstriyel tarımı desteklemekte ve olumsuz çevresel etkilere neden olma potansiyeli taşımaktadır. Adana'da hayvancılığın geliştirilmesi üretici ailelere gelir katkısı sağlayacağı gibi, bölge ekolojisini de olumlu etkileyecektir.

Kaynaklar

Mülteciler Derneği, 2018, Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2018, https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/ (Erişim Tarihi: Aralık 2018)

TUİK 2018, Bitkisel Üretim İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001 (Erişim Tarihi: Aralık 2018)